

EMILIO PIANEZZOLA, *Traduzione e ideologia*. Livio interprete di Polibio. Bologna, Casa ed. R. Patron, 1969, 106 strani.

Kot smo zapisali že v oceni neke druge knjige (A. Traina, *Vortiti barbare*), se osrednji problemi rimske književnosti pogosto skrčijo na problem prevoda ŽA 20, 1970, 306): problem zvestobe ali nezvestobe grški predlogi, problem večjega ali manjšega, zavestnega ali podzavestnega odmikanja od te predloge. To ne velja samo za rimske pesniške stvaritve, temveč tudi za takšne prozne literarne vrste kot je zgodovinopisje. In ravno pri enem najzanimivejših predstavnikov rimskega zgodovinopisja, pri Liviju, smo v srečnem položaju, da lahko precejšen del njegovega literarnega opusa neposredno konfrontiramo z grško predlogo, z enim njegovih poglavitnih virov — s Polibijem.

Razmerje med Polibijem in Livijem je bilo že večkrat osvetljeno z različnih zornih kotov. H. Taine, E. Norden, K. Witte in drugi so opozorili, kako Livij svojo grško predlogo patetizira in dramatizira: nameso Polibijevega kritičnega stališča do zgodovinske resničnosti uveljavlja Livij privlačnejše pripovedne prijeme, namesto Polibijeve distancirane objektivnosti prilagaja zgodovinsko preteklost svojim vzgojno-nravnstvenim smotrom.

Avtor pričujoče razprave gradi na teh solidnih temeljih dalje ter z jasno izdelano metodologijo ponazarja Livijeve postopke pri „retuširanju“ grške predloge in deformiranju zgodovinske resnice. Pri tem razlikuje tri stopnje odmikanja od Polibija. Prvo stopnjo označuje kot „stilistično-literarno romanizacijo“; njen osnovni namen je, narediti zgodovinsko snov čim bolj „užitno“. Drugo stopnjo označuje kot „eksegetično romanizacijo“; pri tem so mišljene takšne prvine kot na primer nadomeščanje grških pregovorov z ustreznimi latinskimi, latinjenje grških družbenih in verskih insitucij, vnašanje komentarja v prevod, eliminiranje podtakov, ki so rimskemu bralcu sami po sebi umevni in zato odvečni itd. Tretjo, najintenzivnejšo stopnjo, ki ji avtor posveča več kot polovico celotnega obsega knjige, pa predstavlja „ideološka romanizacija“ grške predloge; le-ta obstoji v vnašanju tistih prvin, ki naj osvetlijo rimsko preteklost v kar najbolj idealni luči, ter v izločanju ali vsaj omiljenju tistih prvin, ko bi utegnile žaliti rimski nacionalni ponos. Z drugimi besedami, ravno s temi postopki Livij iz svoje zgodovine ustvarja to, kar si pod njo največkrat predstavlja: imponzantne mavzoleje rimske slave in veličine, panegirik rimskih vrlin, kot so fides, moderatio, clementia, constantia, gravitas. In ravno tu daje avtor nekaj najbolj bleščečih interpretacij Livijevega ideološko obarvanega prevajanja iz grščine (npr. opis pokola mestnega prebivalstva ob zavzetju Kartagene str. 68—70, opis odločilne bitke med Hanibalom in Scipionom pri Naraggari str. 80—85).

Sodobna teorija prevajanja upošteva pri ocenjevanju razmerja med izvirkom in prevodom predvsem tri kriterije: a) učinkovitost komunikacijskega procesa, b) razumevanje izvirknika, c) ekvivalentnost odziva (prim. Nida, *Toward a Science of Translating*, Leiden 1964). Če bi Livijevo zgodovino, kolikor je v njej prevodnega, podvrgli tem kriterijem, bi ugotovili, da v najvišji meri ustreza tretji komponenti in da njej na ljubo pogosto zavestno žrtvuje prvi dve. Še več, pri Liviju ne gre le za ekvivalentnost, temveč naravnost za premoč odziva, ki naj ga njegovo delo zbudi med rimskim občinstvom. Delo je izrazito preračunano na zunanji efekt, čeprav se mu uvodoma na videz odreka (prim. praefatio 4: *et legentium plerisque haud dubito quin primae origines proximaque originibus minus praebitura voluptatis sint. . . ego contra. . .*). Za dosego tega cilja Livij ne izbira potov in srestev. E. Pianezzola je to ponazoril ob številnih konkretnih primerih; in v tem je teža njegovega prispevka k poznavanju Livijeve historiografske metode.

K. Gantar, Ljubljana.